

โครงการการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม:
จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

วัฒนธรรมในงานมงคล

มาลัยชำร่วย

โดย

นางสาวสุรีวัลย์ ใจงาม

นายเกศไกรสร แก้วสามารถ

กองศิลปวัฒนธรรม



ณ ห้องประชุมกรมหลวง ชั้น ๑ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑



เอกสารประกอบการสอน

การทำมาลัยชำร่วย

โดย นางสาวสุรีวัลย์ ใจงาม

นายเกศไกรสร แก้วสามารถ

โครงการการจัดการความรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ
ภายใต้ชื่องาน “วัฒนธรรมในงานมงคล”

วันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๓๐ น.

ณ ห้องประชุมกรมหลวง ชั้น ๖ อาคาร A คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

จัดโดย กองศิลปวัฒนธรรม มทร.พระนคร

ความรู้เรื่องมัลลีย

มัลลีย หมายถึง ดอกไม้ประดิษฐ์แบบไทยลักษณะหนึ่ง โดยการนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้และส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้ที่ร้อยได้ มาร้อยเป็นพวง มีลักษณะต่าง ๆ กันมากมายหลายแบบ ตั้งแต่แบบดั้งเดิมจนถึงแบบสมัยใหม่ ซึ่งก็ดัดแปลงมาจากแบบดั้งเดิมนั่นเอง

พวงมัลลีย คือพวงดอกไม้ประดิษฐ์ ที่นำดอกไม้ ใบไม้ ต่าง ๆ เช่น กลีบดอกกุหลาบมอญ ดอกพุด ดอกรัก ดอกผกากรอง ใบแก้ว ดอกช่อ ดอกมะลิ ดอกมะลูลีดอกบานไม่รู้โรย ดอกเล็บมือนาง บานบุรี หงอนไก่ รักเร่ เฟื่องฟ้า มาร้อยเป็นพวงมัลลีย โดยมักจะนำมาใช้กราบไหว้พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงนำไปไหว้ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตามเทศกาลต่าง ๆ

มัลลียชำรวัย หมายถึง มัลลียขนาดเล็ก น่ารัก กระจุกกระจิก สำหรับมอบให้บุคคลจำนวนมาก เป็นของชำรวัย แทนการขอบคุณ ที่มาร่วมในงานนั้น ๆ



ประวัติการร้อยมาลัย

บรรพบุรุษของไทยเรามีชื่อเสียงในงานด้านศิลปะการประดิษฐ์อย่างมากมาย โดยเฉพาะ การประดิษฐ์ตกแต่งพวงดอกไม้ ใบไม้ ผลไม้ และวัสดุอื่น ๆ เป็นที่ขึ้นชื่อมานานแต่โบราณกาลแล้ว แต่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าได้มีการเริ่มต้นมาแต่ในสมัยใดแน่ คงเนื่องมาแต่ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้นั่นเอง จึงไม่มีหลักฐานใดๆ ให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบค้นต่อมาในสมัยสุโขทัย เป็นราชธานี แต่ครั้งสมัยพระเจ้าอู่ทองมหาราช คือ พระร่วงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระสนมเอก คือ ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ หรือนางนพมาศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในงานด้านฝีมือในการประดิษฐ์ดอกไม้สดเป็นเลิศ ในสมัยนั้นตามหลักฐานที่อ้างถึงในพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชนิพนธ์ ๑๒ เดือนตอนหนึ่งที่กล่าวถึงท้าวศรีจุฬาลักษณ์ได้คิดตก



แต่งโคมลอยให้งดงามวิจิตรกว่าโคม ของพระสนมอื่นทั้งปวง โดยการนำเอาดอกไม้ต่างๆ มาประดิษฐ์ตกแต่ง และยังได้เอาผลไม้ มาทำการแกะสลักตกแต่งประกอบไปด้วย แต่ก็มิได้มีการ อ้างถึงว่าในการตกแต่งครั้งนั้นมีการร้อยมาลัยมาประดับตกแต่งด้วย หรือไม่และในหลักฐานที่อ้างถึงตอนหนึ่งว่า ในเดือนเมษายนมีพระราชพิธีสนามใหญ่บรรดาเจ้าเมือง เศรษฐี คหบดีเข้าเฝ้าถวายบังคมสมเด็จพระร่วงเจ้า เพื่อถวายเครื่องราชบรรณาการ พระสนมกำนัลต่าง ๆ ก็ร้อยกรองดอกไม้เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ใส่เมี่ยงหมากถวายให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ผู้มาเฝ้าและในครั้งนั้นนางนพมาศ ก็ร้อยดอกไม้สีเหลืองเป็นรูปพานทองสองชั้นรองชั้น มีระย้าระบายงดงามในชั้นใส่เมี่ยงหมาก แล้วร้อยดอกไม้เป็นตาข่ายคลุมชั้นอีกทีหนึ่ง เป็นที่เจริญตาและถูก กาลเทศะอีก สมเด็จพระร่วงเจ้าจึงทรงบัญญัติว่า ถ้าชาวไทยทำการรับแขกเป็นการสนามใหญ่ มีการอวาทหมงคล หรือวิวาทหมงคล เป็นต้น ให้ร้อยกรองดอกไม้เป็นรูปพานชั้นหมากดังนี้ และให้เรียกว่า พานชั้นหมาก



ประโยชน์และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

มาลัยมีมากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีหน้าที่ใช้สอยต่าง ๆ กันไปตามโอกาสและความเหมาะสม ดังนั้นก็จะกล่าวรวม ๆ กัน มาลัยชนิดต่าง ๆ มีประโยชน์ดังนี้ คือ

๑. ใช้สำหรับคล้องคอเป็นเกียรติแก่เจ้าของงาน เช่น เจ้าบ่าว-เจ้าสาว ในงานแต่งงาน ผู้บังคับบัญชา หรือผู้มาร่วมงานคนใหม่ในงานเลี้ยงรับผู้มาใหม่ หรือผู้ที่จะย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ ย่างที่ทำงานอื่นในงานเลี้ยงส่งผู้ที่จากไปยังที่อื่น ถ้าจัดงานเป็นพิธีก็มักจะนิยมใช้มาลัยสองชายชนิดสำหรับคล้องคอ เพื่อเป็นการแสดงถึงการให้เกียรติแก่บุคคลนั้น ๆ เป็นสำคัญ

๒. ใช้สำหรับคล้องคอเพื่อแสดงความยินดีหรือต้อนรับแขก เช่น การต้อนรับแขกต่างประเทศ อาจใช้มาลัยสองชายสำหรับคล้องคอ ในตอนที่ไปรับที่สนามบิน เพื่อเป็นการบ่งบอกหรือแสดงออกถึงความยินดีที่บุคคลนั้น ๆ ได้มาเยี่ยมเยือน

๓. ใช้สำหรับคล้องคอ หรือสวมคอเพื่อแสดงความยินดี หรือเป็นเกียรติแก่ผู้มีชัยชนะในการประกวดหรือแข่งขันต่าง ๆ เช่น การประกวดความงาม การประกวดร้องเพลง หรือการประกวดการแสดงต่าง ๆ การแข่งขันกีฬา กรีฑา และการละเล่นต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนใหญ่มักนิยมใช้มาลัยสองชาย หรืออาจเป็นมาลัยพวงดอกไม้สวย ๆ ก็ได้

แต่ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากกล้วยได้หลากหลายงาน ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล เพียงแต่ต้องคำนึงถึงวัสดุตกแต่งให้เหมาะสมกับงานนั้นๆ มีการใช้ดอกไม้ ใบไม้ หรือวัสดุทดแทนได้หลายอย่างตามสภาพของท้องถิ่น ฤดูกาล อาจเป็นวัสดุที่เก็บรักษาได้นาน เช่นดินปั้นดอกไม้ ซึ่งหาซื้อได้ง่าย สะดวก ราคาไม่สูงมากนัก เพียงแต่คนที่จะร้อยต้องใช้เวลาฝึกฝนจนชำนาญ จึงจะร้อยได้สวยงาม



ดอกไม้ที่ใช้ในการร้อยมาลัยชั่วคราว

ดอกรัก

การเลือกซื้อ/ การเลือกใช้

ดอกแข็งสีขาว ไม่ซ้ำ หรือจะเก็บจากต้นเป็นช่อ มาแกะเองเพื่อคัดขนาดของดอกได้

การเก็บรักษา

อย่าพรมน้ำ เพราะจะทำให้ดอกช้ำและเน่า ควรใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุงให้แน่น เก็บเข้าตู้เย็นชั้นล่างห่อใส่ตะแกรงผิงลม



ดอกพุด

การเลือกซื้อ/การเลือกใช้

ดอกตูม ก้านแข็ง สีเขียวนวล ไม่เหลือง (ถ้าออกเหลืองแสดงว่าดอกค้ำหรือดอกไม้เก่า)



การเก็บรักษา

ห่อใบตอง ใส่ถุงพลาสติก เก็บในตู้เย็นชั้นล่าง

ดอกกุหลาบมอญ

การเลือกซื้อ/การเลือกใช้

กลีบไม่มีรอยซ้ำ ฉีกง่าย ต้องไม่มี

รูพรุน ขั้วเหนียวไม่หลุดง่าย กลีบแข็งแรง

การเก็บรักษา

เก็บในถุงพลาสติก มัดปากถุงให้แน่น เก็บในตู้เย็นช่องล่างสุด หรือ

จะพรมน้ำแล้วคลุมด้วยผ้าขาวบางชุบน้ำให้ชื้น



ดอกบานไม่รู้โรย

การเลือกซื้อ/การเลือกใช้

สีดอกสด กลีบเลี้ยงใบยังสด

อยู่ก้านดอกแข็ง กลีบไม่ร่วงง่าย

การเก็บรักษา

ตัดเป็นดอก เหลือก้านดอก

ประมาณ ๑ ๑/๒ นิ้ว ใส่ถุงพลาสติก รัดปากถุงให้แน่น เก็บเข้าตู้เย็นช่องล่าง ถ้าไม่มีตู้เย็นให้ใส่ถาดคลุมด้วยผ้าชื้น

ดอกมะลิ

การเลือกซื้อ/การเลือกใช้

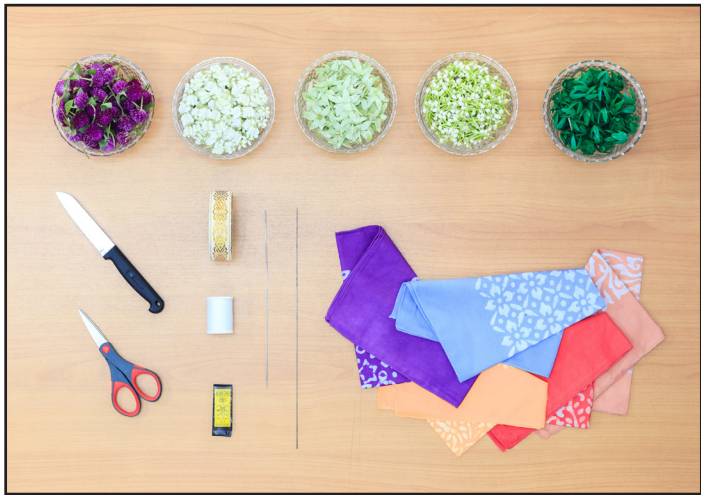
ดอกตูมสดดอกใหญ่สีขาว หรือสีเขียวยอ่อน ไม่ซ้ำ

การเก็บรักษา

เก็บใส่ถุงพลาสติก รัดปากถุงให้แน่น ใส่ตู้เย็น แต่ดอกมะลิเก็บไว้ได้ไม่นานไม่เกิน ๒ วัน ดอกจะซ้ำหรือดำ



วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการร้อยมาลัยชั่วคราว



๑. เชื่อมมาลัย

เป็นเข็มเหล็กหรือสแตนเลสยาวประมาณ ๑๒-๑๔ นิ้ว ปลายแหลม มี ๒ ขนาด

ขนาดเล็ก ๖ นิ้ว ใช้กับงานละเอียด ส่วนขนาดใหญ่ใช้กับงานดอกไม้ดอกใหญ่ หรือดอกไม้ที่มีกลีบใหญ่ ๆ เวลาซื้อควรต้องเลือกให้เหมาะสมกับงานนั้น ๆ ด้วย

๒. เชื่อมเส้นหรือเข็มมือ

หมายถึง เชื่อมเส้นธรรมดาใช้สำหรับเย็บดอกขา เย็บโบ หรือร้อยอุบะก็ได้ ปกติมักจะใช้เบอร์ ๘ และเบอร์ ๙

๓. ด้าย

ด้ายที่ใช้ในงานมาลัยมี ๒ ขนาด คือ ขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก ด้ายร้อยมาลัยเส้นใหญ่ (สีขาว) ควรใช้ด้ายคู่ ด้ายร้อยอุบะใช้เส้นเล็ก

(สีขาว) เบอร์ ๔๐ หรือ ๖๐ ด้ายสำหรับเย็บ หรือ มัดดอกข่า ใช้เส้นเล็ก ควรใช้สีเดียวกับกลีบดอกไม้ที่ใช้ทำตุ้มดอกข่า

๔. วาสลิน

เป็นน้ำมันชนิดหนึ่งใช้สำหรับทาเข็มมาลัยก่อนร้อย ขณะร้อยเพื่อให้การรูดมาลัย ออกจากเข็มได้ง่าย

๕. ริปบิ้นหรือโบว์/ผ้าเช็ดหน้า

หมายถึง ส่วนที่จะใช้ผูกติดกับมาลัยสำหรับคล้องคอ หรือใช้มือถือก็ได้ อาจเป็นริปบิ้น จากผ้าไนลอน ฟาง พลาสติก หรือริปบิ้นเงิน ริปบิ้นทอง

๖. กรรไกร

ควรมี ๒ ขนาด คือขนาดเล็กและขนาดกลาง

๗. คีม

สำหรับไว้จับเข็มมาลัย ขณะที่ทำการรูดมาลัยออกจากเข็ม

๘. กลีบเลี้ยงสำเร็จรูป (ขั้วขบา)

*** นอกจากนี้แล้วยังมีมีดเล็ก , กะละมัง, ถาด, ที่ฉีdnน้ำ, ผ้าขาวบาง และที่ขาดไม่ได้คือ ดอกไม้และใบไม้ที่จะใช้ร้อยมาลัย



ส่วนประกอบของมาลัยชั่วคราว

๑. หัวมาลัย (ดอกบานไม่รู้โรย)



๒. รั้วข้อมาลัย (มาลัยซี่กพุด)



๓. อุบะ



๔. ผ้าเช็ดหน้า

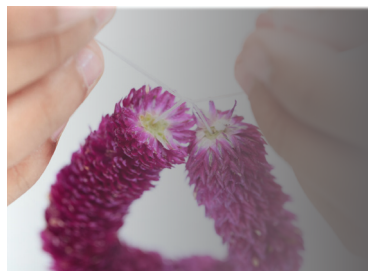


๕. ริบบิ้น



ขั้นตอนการทำมาลัยชั่วคราว

๑. **ตัวมาลัย** เริ่มด้วยการกรองดอกบานไม่รู้รุ่ย โดยเจียรกลีบดอกออกทั้งหัวและท้าย ให้ได้ทรงตามต้องการ จากนั้นมาร้อยเข้ากันในเข็มมาลัย ก่อนเริ่มร้อยควรทาวาสลินเพื่อเพิ่มความลื่นในการร้อยมาลัย ซึ่งต้องร้อยหันหน้าไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้น เมื่อได้ขนาดตามที่ต้องการ ตัดด้วย แล้วตั้งเตรียมไว้

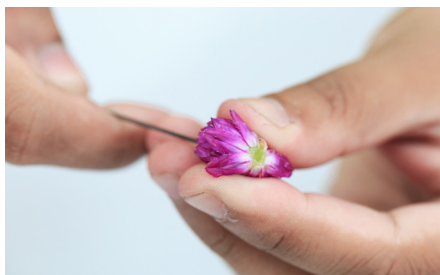


๒. รัตข้อ ในครั้งนี้ใช้ดอกพุทในการทำรัตข้อมาลัย เรียกว่ามาลัย
ชีกพุท ในขั้นตอนแรกกรองดอกบานไม่รู้โรยใช้เป็นฐานสำหรับร้อยมาลัย
ร้อยดอกพุทเข้าไปเป็นฐานชั้นแรก จำนวนสามดอก วางตามแนว ศูนย์
องศา สี่สิบห้าองศา และเก้าสิบองศา ตามลำดับ จากนั้น ในชั้นที่สอง
ร้อยดอกพุทลงไปจำนวนสองดอก โดยร้อยสลับระหว่างดอกที่ ๑-๒ และ
๒-๓ ของฐานที่ ๑ เป็นอันว่าเสร็จฐานชั้นที่สอง จากนั้นร้อยแบบนี้สลับ
๓/๒/๓/๒ ตามลำดับ ทำไปจนได้จำนวนตามที่ต้องการ ตัดด้วยแล้วพัก
เตรียมไว้



๓. อุบะ ใช้ดอกกรักร้อยเป็นขาอุบะ หนึ่งขาใช้ดอกกรัก ๔ ดอก
จำนวน ๕ ขาโดยเลือกดอกกรักและดอกบานไม่รู้โรยขนาดเท่ากันเตรียม
ไว้

ขั้นตอนแรก ขมวดด้ายเป็นปม นำดอกบานไม่รู้โรย(ที่เลือกไว้)ร้อย
ลงไปเป็นดอกตุ้ม ตามด้วยดอกสวมคือกลีบเลี้ยงดอกกรัก / กลีบเลี้ยง
สำเร็จรูป /และดอกครอบคือ ดอกกรัก (เอาด้านหัวลง ด้ายท่ายันขึ้น)
จำนวน ๕ ดอก ร้อยตามลงไป เมื่อครบ ๕ ขา นำมารวมเข้ากันไว้เป็น
พวงอุบะ จัดเรียงให้เข้าและเท่ากัน แล้วผูกด้ายรวมกันเป็นพวงอุบะ เป็น
อันเสร็จ



ดอกตุ้ม





ดอกกรอบ



ดอกสวม



อุบะ ๑ ขา เรียกว่า ตู้ตึ่ง



เหล็อด้ายไว้สำหรับมัด



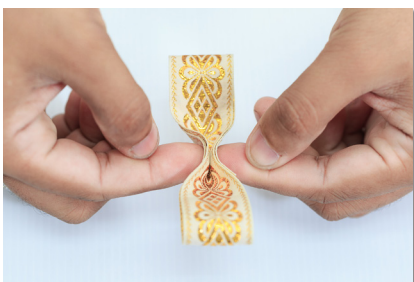
พวงอุบะแขก

๔. ผ้าเช็ดหน้า พับผ้าเช็ดหน้าเป็นปึกสี่เหลี่ยม โดยพับเป็นริ้ว ขนาดกว้าง ๑ นิ้ว ทบไปมาจนเสร็จ พับตรงกลางนำปลายผ้าทั้งสองข้างรวบมาติดกันแล้วเย็บตรึงไว้ จากนั้นคล้องตัวมาลัยเข้าไปในช่องว่างระหว่างผ้าเช็ดหน้า จัดให้เข้าที่ ผูกด้ายที่ปลายมาลัยทั้งสองข้างเข้าชิดกันจนแน่น แล้วทิ้งปลายด้ายที่เหลือไว้ ไม่ต้องตัด จากนั้นนำพวงอุบะที่เตรียมไว้มาผูกเข้ากับปลายด้ายของตัวมาลัยที่เตรียมไว้ก่อนหน้านี้แล้ว โดยผูกมัดให้แน่น ทบกันสองทบแล้วตัดปลายด้ายที่เหลือทิ้ง แล้วนำรัดข้อ (มาลัยซีกพุด) มาผูกมัดระหว่างพวงอุบะและตัวมาลัย รัดให้แน่น แล้วตัดปลายด้ายออก จัดให้เข้าที่ เป็นอันเสร็จ





๕. ริบบิ้น









มาลัยชำร่วย



This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no text or other markings on the paper.

[illegible]

[illegible]



กองศิลปวัฒนธรรม สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
๓๙๙ ถ.สามเสน แขวงจวฑฒฒรพยบถ
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร ๐๒ ๖๖๕ ๓๗๗๗ ต่อ ๖๒๓๕ - ๖๒๓๙
โทรสาร ๐๒ ๖๖๕ ๓๗๕๙



[rmutpculdiv](#)



[rmutpculdiv](#)



acd@rmutp.ac.th



<http://cul.offpre.rmutp.ac.th>

